

Ústavněprávní souvislosti změny volebního systému

Štěpán Pecháček, Ph.D.

Aktuální návrh změny volebního systému pro volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky

Mgr. Ing. Jan Němec

Parlament České republiky
Kancelář Poslanecké sněmovny
Parlamentní institut

Obsah:

ÚSTAVNĚPRÁVNÍ SOUVISLOSTI ZMĚNY VOLEBNÍHO SYSTÉMU	3
AKTUÁLNÍ NÁVRH ZMĚNY VOLEBNÍHO SYSTÉMU PRO VOLBY DO POSLANECKÉ SNĚMOVNY PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY	7
ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKY TZV. ŘECKÉ VARIANTY VOLEBNÍHO SYSTÉMU	7
SROVNÁNÍ PLATNÉ PRÁVNÍ ÚPRAVY A „ŘECKÉ“ VARIANTY ZMĚNY VOLEBNÍHO SYSTÉMU PŘI JEJÍ HYPOTETICKÉ APLIKACI NA VOLBY ROKU 2006.....	13
DOPADY UPLATNĚNÍ „ŘECKÉHO“ VOLEBNÍHO SYSTÉMU V JINÝCH ZEMÍCH.....	18
POUŽITÉ ZDROJE:.....	23

Ústavněprávní souvislosti změny volebního systému

Následující text shrnuje základní ústavněprávní souvislosti změny volebního systému. Návrh změny volebního zákona potřebuje nejenom politologický rozbor, který umožňuje provést analýzu jednotlivých variant a přesně definovat slabá a silná místa konkrétních návrhů, ale potřebuje i druhou úroveň analýzy, a tou je zhodnocení souladu volebního systému se zněním Ústavy. Je třeba analyzovat a zobecnit rozhodnutí Ústavního soudu vztahující se k volebnímu systému. Na základě zobecnění, a tedy definování základních principů, které pro vztah podoby volebního systému a ústavních principů Ústavní soud stanovil, můžeme zhodnotit soulad návrhů změny volebního systému s ústavními principy.

Ústavněprávní rozměr změny volebního zákona nelze opomíjet, protože Ústavní soud již jednou výrazně zasáhl do podoby volebního systému a bude to právě Ústavní soud, který s konečnou platností rozhodne o ústavní konformitě případných změn volebního zákona, pokud bude jejich soulad s Ústavou zpochybněn. Text si neklade za cíl předložit podrobný rozbor, předkládá však souhrn základních ústavněprávních souvislostí změny volebního zákona a jejich vztah k možné aplikaci tzv. mandátového bonusu.

Ústava České republiky stanoví, že pro volby do Poslanecké sněmovny má být používán poměrný volební systém. Článek 18 Ústavy říká, že: „*Volby do Poslanecké sněmovny se konají tajným hlasováním na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva, podle zásad poměrného zastoupení.*“

Samotný volební systém, tedy metoda převodu získaných hlasů na mandáty, je potom přijímán jako součást volebního zákona. Ústavní soud již v minulosti rozhodoval ve věci týkající se zákona o volbách do Poslanecké sněmovny. V nálezu č. 64/2001 Sb.¹ se Ústavní soud vyjadřuje ke dvěma základním otázkám, které se dotýkají článku 18 Ústavy, a tedy přeneseně i současné diskuse o změně volebního systému. Jde o (1) poměrnost volebního systému a o (2) tzv. integrační prvky, které zvyšují pravděpodobnost sestavení většinové vlády.

Ústavní soud se vyjadřoval k novele volebního zákona, která mimo jiné měnila metodu přidělování hlasů na tzv. modifikovaného d'Hondova dělitele a počet volebních obvodů zvyšovala na 35.²

Ústavní soud ve svém rozhodnutí sice uvádí, že integrační prvky směřující k vytvoření stabilní většiny jsou ve volebním systému žádoucí,³ zároveň však odmítl jakékoliv odchýlení se od poměrného volebního systému:

„... což je v rozporu s principem rovnosti volebního práva zakotveným v čl. 18 odst. 1 Ústavy ČR – [změny volebního zákona] uvádí, pokud jde o poměrné zastoupení, do volebního procesu týkajícího se voleb do Poslanecké sněmovny spíše než prvky poměrného zastoupení

¹ Nález Ústavního soudu ze dne 24. ledna 2001 č. 64/2001 Sb. V následujícím textu jsou použity přímé citace, zvýraznění určitých pasáží tučným písmem však pocházejí od autora tohoto textu.

URL: <http://web.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2001/sb024-01.pdf>

² Jde o obecně známé skutečnosti, dále proto nebude věnována pozornost jejich výkladu, nikoliv podrobnějšímu popisu posuzovaných úprav volebního zákona.

³ Ponechal tedy v platnosti jednu ze změn, kterou posuzovaná novela zavedla, totiž aditivní klauzuli pro volební koalici.

prvky, představující ve svém souhrnu již jakýsi hybrid, s takovým hybridem však Ústava ČR nepočítá, neboť rozlišuje pouze poměrné zastoupení a většinový systém.“

Uvedené vyjádření Ústavního soudu **směřuje proti jakýmkoliv modifikacím volebního systému odchylovajícím se od poměrného volebního systému.** Ústavní soud přitom nehájí poměrný volební systém jako takový, ale hájí právo suveréna, tedy lidu, rozhodovat o podobě volebního systému. Jakákoliv odchylka od poměrného volebního systému je tedy odchylkou, která se musí projevit ve znění Ústavy:

„... potom podle názoru Ústavního soudu tato skutečnost již evidentně vypovídá o zpochybnění vůle samotného suveréna. Rozhodl-li se ústavodárce, pokud jde o volby do Poslanecké sněmovny, pro uplatnění poměrného zastoupení, potom i při respektování integračních stimulů a důrazu kladeném na funkčnost demokratického politického systému třeba současně sledovat nezbytnost reflektování vůle co možná nejvyššího počtu voličů.“

Ústavní soud tak definoval základní princip, kterým se má řídit vztah ústavního článku o poměrných volbách do Poslanecké sněmovny a zákona o volbách do Poslanecké sněmovny. Jde především o princip „čistoty“ poměrného systému, resp. jeho obecných zásad. Ústavní soud odmítl modifikace poměrného volebního systému směřující k posílení většinových prvků.

Pokud vezmeme tento princip vyplývající z argumentace Ústavního soudu (argumentace o nezbytnosti reflektovat vůli co možná nejvyššího počtu voličů) v úvahu, potom lze dovodit, že může dojít ke zpochybnění mandátového bonusu, a to v jakékoliv podobě. V případě mandátového bonusu totiž bude část mandátů vyňata z obecného postupu pro přidělování mandátů a bude přidělena vítězné straně:

„... podle názoru Ústavního soudu navzdory tomuto faktu možné diskutability ve své podstatě jsou zcela evidentní výpovědi o existenci již konstatované základní tendence k disfunkční a nepřípustné hypertrofii integračních prvků v systému poměrného zastoupení.... Navíc je rovněž zcela evidentní, že čl. 18 Ústavy ČR má na mysli právě globální efekt modelů poměrného zastoupení, totiž volbu Poslanecké sněmovny podle zásad poměrného zastoupení jako celku. Pokud by zákonodárce měl na mysli odlišný efekt, musel by čl. 18 Ústavy ČR formulovat nikoli globálně („volby do Poslanecké sněmovny se konají ... podle zásad poměrného zastoupení“), ale musel by tento záměr výslovně stanovit, kupř. jako španělská ústava v čl. 63 formulací, že se volby provádějí v každém (jednotlivém) volebním obvodu podle systému poměrného zastoupení. Tímto způsobem španělská ústava jasně vyjádřila partikularizaci efektu poměrného zastoupení pro účely kombinace proporcionálních a většinových prvků při rozdělování mandátů v jednotlivých obvodech, takové řešení však naše Ústava neobsahuje.“

Ústavní soud tak modifikací volebního systému má na mysli i možné vlivy vyplývající z kombinace prvků, ze kterých je poměrný volební systém složen a které by mohly ohrozit celkový efekt poměrnosti volebního systému. Z této skutečnosti lze dovodit, že ani zvýšení poměrného efektu volebního systému zavedením Hagenbach-Bischoffovy kvóty by za současné existence mandátového bonusu nemohlo v rozhodování Ústavního soudu s velkou pravděpodobností obstát, protože toto řešení – bonus pro vítěze – vyjímá část mandátů z poměrného systému rozdělování.

Ústavní soud ve svém rozhodnutí stanovil jednoznačné hranice pro výklad poměrnosti volebního systému a integračních prvků. Volební systém musí zachovat poměrnost systému jako celku, tedy na globální úrovni. Soud přitom stanovil, že nelze modifikovat poměrný systém za účelem zvyšování integračních prvků, jejichž zavedení by narušilo poměrnost systému.

Tuto interpretaci rozšířil a precizoval ve svém odlišném stanovisku soudce JUDr. J. Malenovský. Podle jeho názoru je především třeba posuzovat princip přiměřenosti, tedy to, zda prostředky užitě pro dosažení legitimního cíle odpovídají důležitosti daného cíle. Zákonodárce je tak při realizaci legitimního cíle omezen. Soudce Malenovský tak souhlasí s plénem Ústavního soudu, které rozhodlo, že: „... *novela volebního zákona uvádí, pokud jde o poměrné zastoupení, do volebního procesu týkajícího se voleb do Poslanecké sněmovny spíše než prvky poměrného zastoupení prvky, představující ve svém souhrnu již jakýsi hybrid, s takovým hybridem však Ústava ČR nepočítá, neboť rozlišuje pouze poměrné zastoupení a většinový systém.*“ Dodává dále, že: „... *Právě citovaný závěr sdílím, pokud jde o jeho východisko (Ústava rozlišuje jen poměrné a většinové zastoupení), nikoli však, pokud jde o vývod, jenž byl z takového východiska učiněn (nepřípustnost „hybridu“ ve světle čl. 18 Ústavy). Myšlenka vzájemně se doplňujících, na sobě však nezávislých zdrojích legitimacy obou komor Parlamentu, vylučuje ústavní relevanci jakýchkoli „třetích cest“ nebo „třetích volebních systémů“. Jednota Parlamentu je naplněna pouze tehdy, pokud je Poslanecká sněmovna volena na základě systému poměrného zastoupení a Senát volen na základě systému většinového ... Požadavek koherentnosti použité argumentace měl vést Ústavní soud k závěru, že **novelizovaný volební zákon již opustil prostor delegovaný zákonodárci článkem 18 odst. 1 Ústavy ne proto, že by vtiskl život systému „hybridnímu“, ale proto, že se již „přivrátil“ k modelu většinovému.**“*

Mandátový bonus je v našem volebním zákonodárství absolutně novým prvkem, jehož účelem má být posílení integračního prvku volebního systému, který by umožnil sestavení stabilní vládní většiny. Mandátový bonus je přitom ve své základní konstrukci prvkem stojícím v kontrapozici vůči poměrnosti volebního systému. Jeho zavedení by tak měla doprovázet změna čl. 18 Ústavy.

Podstatnou námitkou proti zavedení volebního bonusu tak může být právě možné rozhodování Ústavního soudu. Pokud Ústavní soud rozhodne v souladu s předchozím rozhodnutím, potom lze očekávat, že mandátový bonus, coby hypertrofovaný integrační prvek, zruší.

Další otázkou je, jakou možnost vlastně Ústavní soud pro modifikaci volebního systému poskytuje, respektive jaká úprava volebního systému je možná, pokud má být v souladu s rozhodnutím Ústavního soudu a zároveň si nevynucuje změnu Ústavy. V první řadě nesmí dojít k narušení principy poměrnosti. Většinové prvky nejsou přípustné a integrační prvky nesmí ohrozit poměrnost volebního systému na globální úrovni.

Mandátový bonus je prvkem, který je používán s cílem umožnit sestavení většinové vlády jednoho subjektu. Nakládání s mandátovým bonusem v Řecku a jeho současné zvyšování vyplývající právě z potřeby naplnit uvedený cíl je jasným příkladem účelu mandátového

bonusu ve volebním systému⁴. Také v Itálii se forma užití mandátového bonusu projevila v soupeření stranických bloků (aliancí), které vstupovaly do volebního souboje s cílem dosáhnout na tuto volební prémii. Podobně většinový efekt má mandátový bonus v Řecku, kde je přímo ústavou stanoveno, že vítěz voleb sestavuje vládu. **Existence mandátového bonusu ve volebním systému je tak ve svém důsledku prvkem většinovým.**

Doposud představené varianty použití mandátového bonusu v České republice („plovoucí“ – závislý na volebním výsledku, nebo fixně stanovený) tak představují výrazný většinový prvek v poměrném systému. I pokud by byl zákonem stanoven na méně než 5 % z celkového počtu mandátů (nad 5 % už lze hovořit o smíšeném volebním systému), narušuje jeho samotná existence poměrnost volebního systému

Pokud má mandátový bonus zvýšit pravděpodobnost sestavení stabilní většinové vlády, potom by byl výhodný pouze v případě vítězství volební koalice politických stran a hnutí. Posílení váhy jedné strany na úkor koaličních partnerů založená na mandátovém bonusu nemusí navíc ke stabilitě vlády vést.

Nemluvě o tom, že předpokládaný účel bonusu může přijít vniveč, pokud vítěz nezíská sám více jak 100 mandátů, tedy absolutní většinu hlasů, a nesestaví funkční koalici. Opět však narážíme na problém stability vládní většiny. Strana, která získá bonus může zůstat v opozici, nebo být do opozice „odsunuta“ v průběhu volebního období.

⁴ Situace s mandátovým bonusem v Řecku si zaslouží jistou demytizaci:

Řecká ústava neupravuje obecnou podobu volebního systému (poměrný vs. většinový) při volbách do parlamentu. Ústava nicméně omezuje možnost ad hoc úprav volebního systému požadavkem na podporu dvou třetin všech poslanců, pokud mají nová volební pravidla platit pro příští volby. V případě, že je úprava volebního zákona přijata prostou většinou, platí tato pravidla až při přespišitých volbách. Volební systém v Řecku doznal zejména v posledních letech mnoha dílčích úprav, nikdy však tyto úpravy neprošly výše zmíněnou ústavní většinou, proto se jejich účinky neprojevíly bezprostředně.

Ústava umožňuje předčasné rozpuštění parlamentu na žádost vlády, která má většinovou důvěru parlamentu. Toto ustanovení dává vládnoucím stranám možnost načasovat konání voleb v pro ně nejvhodnější okamžik. Z posledních čtyř legislativních období tři skončila před termínem vypršení mandátu a konaly se předčasné volby.

V roce 1996 rezignoval předseda vlády Andreas Papandreu ze zdravotních důvodů (ještě téhož roku zemřel) a byly svolány předčasné volby.

V roce 2000 se rovněž konaly předčasné volby (řádné volby se měly konat na podzim toho roku, byly uspišeny na jaro), které inicioval předseda vlády Kostas Simitis s cílem posílit postavení vlastní strany v parlamentu v souvislosti s nadcházejícím zaváděním měny euro. Vládní strana PASOK však ve volbách oslabila (ze 162 na 158 mandátů ze 300)

V roce 2007 byly volby uspišeny o půl roku. Předseda vlády Kostas vycházel z výsledků průzkumů volebních preferencí, které jeho straně dávaly šanci na pohodlné vítězství. Podobně jako v předchozím případě však došlo k opaku – strana ND oslabila ze 165 na 152 mandátů z 300, zejména z důvodu nezvládnutí devastujících požárů, které na jihu Řecka vypukly krátce po svolání předčasných voleb.

Aktuální návrh změny volebního systému pro volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky

Tento text reaguje na současnou debatu ohledně změny volebního systému do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v souvislosti s vypracovaným vládním návrhem, tzv. řeckou variantou. V následujících oddílech se zaměřuje na základní charakteristiky vládou předložené úpravy a jejich srovnání se platnou zákonnou úpravou, dále na simulaci výsledků voleb roku 2006 při použití vládou navrhovaných ustanovení novely zákona a jejich porovnání s reálnými výsledky těchto voleb, včetně implikací pro zastoupení jednotlivých stran v parlamentu, poměrnosti jejich reprezentace i celkové poměrnosti volebního systému. Zmíněny jsou také důsledky případné úpravy volebního zákona pro regionální zastoupení jednotlivých stran. V posledním oddílu je stručně zmíněna situace v zemi, která částečně byla inspirací pro vznik této „řecké varianty“.

Zde předložený text si neklade nároky na úplnost analýzy, jeho smysl je zejména informativní s poukazy na určité oblasti, na nichž by se případná změna volebního zákona podle předloženého návrhu bezprostředně projevila.

Základní charakteristiky tzv. řecké varianty volebního systému

V návaznosti na ustanovení koaliční dohody a vládní prohlášení schválila vláda ČR v únoru 2009 návrh zákona, kterým se mění zákon č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a to podle varianty II. Tato varianta, autory označená za „řeckou“, má dvě alternativy, které se liší v uplatněné matematické metodě převodu hlasů na mandáty. Vláda dala přednost alternativě A, která používá tzv. Hagenbach-Bischoffovu volební kvótu – tato kvóta se pro volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR používala až do volební reformy z roku 2000 (resp. 2002).

Ke shodě v rámci vládní koalice na potřebě změny volebního systému došlo na základě výsledků voleb z roku 2006, kdy:

- 1) se výrazně projeví dílčí deformační účinky volebního systému ve vztahu přepočtu hlasů na mandáty – zejména Strana zelených byla poškozena výraznými odlišnostmi v počtu mandátů přidělovaných v jednotlivých volebních obvodech;
- 2) po přepočtu hlasů na mandáty došlo k „patovému“ rozdělení Poslanecké sněmovny s přesně 100 mandáty pro ČSSD a KSČM na straně jedné a ODS, KDU-ČSL a SZ na straně druhé. Jako problematické a dočasně zablokované se projevilo již samotné hlasování o obsazení postů v předsednictvu sněmovny. Samotné hlasování o důvěře vládě i další její fungování bylo a stále je poznamenáno absencí jasné většiny vzešlé z voleb.

Zadání změny volebního systému znělo následovně: upravit volební systém tak, aby „garantoval vyšší míru proporcionality (Hagenbach-Bischoff) a garantoval vítězi voleb tzv. volební prémii v rámci přerozdělení mandátů v druhém skrutiniu...“.⁵ Na základě zadání v tomto smyslu potom Ministerstvo spravedlnosti v roce 2008 předložilo k diskusi celkem 9

⁵ Koaliční smlouva mezi ODS, KDU-ČSL a SZ.

variant možné úpravy volebního systému tak, aby splňoval dva výše zmíněné požadavky na výstup volebního systému. Nutno dodat, že ne všechny předložené varianty se řídili doporučením opětovného zavedení Hagenbach-Bischoffovy kvóty, nicméně všechny větší či menší mírou splňovaly na první pohled těžko slučitelné požadavky po zvýšení poměrnosti volebního systému za současného zvýhodnění vítězné strany.

V následující tabulce jsou uvedeny základní parametry volebního systému a zmíněny odlišnosti mezi stávající právní úpravou a vládou preferovanou tzv. řeckou variantou, která by měla být následně předložena k projednání Poslaneckou sněmovnou, aby podle nové podoby zákona bylo možné pořádat volby v roce 2010. V následujícím textu se zaměříme pouze na ty parametry obou srovnávaných podob volebního systému, v nichž se vzájemně liší.

Tabulka 1: Srovnání základních parametrů volebního systému podle platné úpravy a tzv. řecké varianty

Parametr volebního systému	Platná úprava	„Řecká“ varianta
Zákonem stanovený práh	5 % – 10, 15, 20 % pro koalice 2, 3, resp. 4 a více stran	<u>Beze změny</u>
Počet volebních obvodů	14 odpovídajících vyšším územně samosprávným celkům – krajům a hl. m. Praze	Zachován, avšak pro přepočítání hlasů na mandáty v prvním skrutiniu používány tzv. <u>sdužené kraje</u> (NUTS2)
Stanovení počtu mandátů přidělovaných ve volebních obvodech	Podle tzv. republikového mandátového čísla, které se získá podílem celkového počtu odevzdaných platných hlasů celkovým počtem mandátů (tj. 200). Republikovým mandátovým číslem se pak dělí celkový počet odevzdaných platných hlasů v daném volebním obvodu (volebním kraji), celé číslo podílu pak udává počet mandátů, které se v daném obvodu přidělují. V případě, že takto nejsou mezi obvody rozděleny všechny mandáty, používá se metoda největšího zbytku, tj. zbylé mandáty připadnou obvodům, které vykazují největší zbytek dělení.	Zachováno používání republikového mandátového čísla s tím rozdílem, že mandáty nejsou rozdělovány mezi volební kraje, ale <u>sdužené kraje</u> .
Matematická metoda přepočtu hlasů na mandáty	D'Hondtův dělitel aplikovaný na úrovni volebního kraje	<u>Hagenbach-Bischoffova kvóta</u> aplikovaná na úrovni sdužených krajů. V případě, kdy sdužený kraj tvoří více volebních krajů, jsou mandáty pro jednu stranu rozdělovány mezi jednotlivé krajské kandidátky podle D'Hondtova dělitele. Mandáty, které nebyly rozděleny v prvním skrutiniu, připadají straně, která v celostátním měřítku získala nejvíce hlasů – jedná se o tzv. <u>bonus pro vítěze</u> .
Preferenční hlasy	Získání 5 % preferenčních hlasů v rámci jedné kandidátní listiny dává nárok na obsazení prvního místa na kandidátní listině; v případě, že více kandidátů získá 5 a více % preferenčních hlasů, jsou seřazeni podle absolutní výše preferenčních hlasů	<u>beze změny</u>

Počet volebních obvodů

Jednou z klíčových změn volebního zákona je úprava počtu obvodů, v nichž mají být mandáty rozdělovány v prvním skrutiniu. Tato změna má za cíl odstranit výrazné disproporce mezi počty mandátů přidělovaných v jednotlivých krajích. Např. v nejmenším, Karlovarském kraji se v roce 2006 rozdělovalo 5 mandátů, zatímco v největším z nich, hl. m. Praze, se rozdělovalo mandátů 25. Počet rozdělovaných v jednotlivých obvodech ovlivňuje míru proporcionality zastoupení jednotlivých stran z pohledu celého volebního systému: zjednodušeně řečeno, čím méně mandátů se v obvodech rozděluje, tím větší je tendence k disproporcionalitě volebního systému.

V kombinaci se zvolenou matematickou metodou převodu hlasů na mandáty je právě počet mandátů, které se v jednotlivých obvodech rozdělují tím určujícím faktorem, který stanovuje výši tzv. přirozeného prahu. Právě v případě voleb roku 2006 došlo k situaci, kdy Strana zelených sice v celostátním měřítku získala 6,29 % hlasů, avšak podíl počtu získaných mandátů představuje pouhá 3 %. Tento stav je možné ilustrovat na výsledcích v Libereckém kraji, kde SZ sice získala 9,58 % platných hlasů, avšak vzhledem k nízkému počtu rozdělovaných mandátů ve volebním kraji (8) na žádný z nich vlivem působení matematické metody převodu hlasů na mandáty nedosáhla.⁶ Tento stav částečně popírá ústavou garantovaný princip rovnosti volebního práva, když tedy v Libereckém kraji ani více než 9 % platných hlasů nestačil pro získání mandátu, zatímco např. KDU-ČSL ve Středočeském kraji, kde se rozdělovalo 23 mandátů, se svými 4,87 % platných hlasů v rámci kraje poslanecké mandáty získala.⁷

Navrhovaná změna volebního zákona tedy **upravuje počet volebních obvodů pro první skrutinium** v tom směru, aby byly co do počtu oprávněných voličů souměřitelné, a aby se tedy počet rozdělovaných mandátů mezi jednotlivými obvody v maximální možné míře sbližoval. Autoři tzv. řecké varianty změny volebního zákona pro tento účel využili již existujících tzv. **sdužených krajů**, které se v ČR využívají pro statistické účely. Jedná se o územní jednotky vytvořené podle nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1059/2003 o vytvoření společné klasifikace statistických jednotek (NUTS). Pro účely volebního procesu byla zvolena úroveň územního dělení NUTS2, která zahrnuje 8 sdužených krajů. (viz následující tabulka). Jejich výhodou je, že se jedná o již existující územní celky, s nimiž pracuje Český statistický úřad, který je rovněž zodpovědný za zpracovávání volebních výsledků. Zároveň sdužené kraje v některých případech obsahují více krajů, které jsou územní jednotkou stranické organizace a politické strany jsou zvyklé sestavovat kandidátní listiny právě na této úrovni. Nedochozí tedy k dělení některých krajů mezi dva sdužené kraje. Přehled a srovnání volební a sdužených krajů poskytuje následující tabulka.

⁶ Pokud by se v Libereckém kraji rozdělovalo mandátů jen o jeden více, právě devátý mandát by podle platných pravidel připadl SZ.

⁷ Nutno dodat, že princip rovnosti volebního práva je porušován již zavedením obecné 5% volební klausule, kdy veškeré hlasy stran, které na tuto hranici v celostátním měřítku nedosáhnou, automaticky „propadají“. Princip rovnosti volebního práva je tedy třeba chápat jako kontinuum, po němž se konkrétní volební systém pohybuje.

Tabulka 2: Přehled volebních a sdružených krajů (NUTS2) a počtu jejich oprávněných voličů při volbách do PS PČR v roce 2006

Volební kraj	Počet oprávněných voličů	Sdružený kraj	Počet oprávněných voličů
Hl. m. Praha	963 199	Praha	963 199
Středočeský	943 840	Střední Čechy	943 840
Jihočeský	518 573	Jihozápad	972 472
Plzeňský	453 899		
Karlovarský	244 051	Severozápad	902 422
Ústecký	658 371		
Liberecký	347 095	Severovýchod	1 200 644
Královéhradecký	445 372		
Pardubický	408 177		
Vysočina	409 618	Jihovýchod	1 346 312
Jihomoravský	936 694		
Olomoucký	519 383	Střední Morava	999 598
Zlínský	480 215		
Moravskoslezský	1 004 818	Moravskoslezsko	1 004 818

Zdroj: vlastní výpočty na základě údajů ČSÚ (<http://www.volby.cz>)

V **prvním skrutiniu** – rozdělení mandátů mezi strany **na úrovni sdružených krajů** – by mělo docházet za použití tzv. **Hagenbach-Bischoffovy kvóty** (viz dále) coby matematické metody převodu hlasů na mandáty. Nicméně, jak již bylo zmíněno, politické strany sestavují a předkládají kandidátní listiny na úrovni krajů. Tato praxe byla v návrhu změny volebního zákona zachována, přestože k rozdělení mandátů mezi strany by mělo docházet na úrovni sdružených krajů. V případě, že některý sdružený kraj zahrnuje více krajů volebních (např. sdružený kraj Severovýchod tvoří kraje Liberecký, Královéhradecký a Pardubický), jsou mandáty **mezi krajské kandidátní listiny** jednotlivých stran rozděleny **v druhém skrutiniu podle D'Hondtova dělitele** – matematické metody převodu hlasů na mandáty, která se v současné době používá pro rozdělení hlasů na úrovni volebních krajů mezi strany (viz dále). Nyní by se tato metoda měla nově uplatňovat pro rozdělení mandátů mezi krajské kandidátky jedné strany.

Matematická metoda převodu hlasů na mandáty

Podle platné právní úpravy se ve volbách do Poslanecké sněmovny používá při převodu hlasů na mandáty tzv. D'Hondtovův dělitel na úrovni krajů. Postup je následující: počet hlasů, které jednotlivé strany v kraji získaly, se dělí řadou přirozených čísel (1, 2, 3, 4... n), kde n je počet kandidátů na volební kandidátní listině. Následně se tyto podíly od všech stran seřadí od nejvyššího – každý podíl je však jednoznačně identifikován s určitou politickou stranou – a vytvoří se seznam tolika takto získaných podílů, kolik mandátů se v daném kraji rozděluje. Za každá podíl na takovém seznamu získává příslušná strana v daném kraji jeden poslanecký mandát. Takto jsou rozděleny všechny mandáty na úrovni krajů.

Použití D'Hondtova dělitele má tendenci mírně zvýhodňovat velké strany.⁸ I z toho důvodu se v již zmiňované koaliční dohodě uvádí jako příklad úpravy volebních pravidel ve směru garance vyšší míry proporcionality opuštění D'Hondtova dělitele a **(znovu)zavedení**

⁸ Existuje, a v praxi se rovněž uplatňuje, např. dělitel Saint-Lagüe (řada lichých přirozených čísel), který naopak zvýhodňuje malé strany. Jedná se o prostý matematický důsledek dělení určitou řadou čísel. Při použití odlišného dělitele na totožný počet hlasů jsou mandáty rozděleny odlišně.

Hagenbach-Bischoffovy kvóty. Ta na jedné straně skutečně vykazuje větší míru proporcionality výstupu, na straně druhé také umožňuje vytváření rezervy mandátů, které je možné přidělit vítězné straně coby prémie pro vítěze, o které koaliční dohoda rovněž mluví.

Hagenbach-Bischoffova kvóta funguje podstatně jinak, než volební dělitele. Jedná se o číslo, které získáme podílem odevzdaných platných hlasů pro všechny strany, které celostátně překročily 5% volební práh, v daném obvodu (sdruženém kraji) počtem mandátů, které se v obvodu rozdělují, navýšeným o 1. Takto získaným číslem se potom dělí počet platných hlasů pro jednotlivé strany. Celé číslo podílu udává počet mandátů, na které má strana v daném sdruženém kraji nárok. Tímto je uzavřeno první skrutinium.

Volební kvóty obecně jsou charakteristické tím, že obvykle nedochází k rozdělení všech mandátů hned v prvním skrutiniu – volební kvóta se prakticky nikdy „neotočí“ v počtu hlasů pro politickou stranu tak, aby podílem bylo celé číslo. Vznikají tedy **zbylé mandáty** (a zbylé hlasy), které je třeba rozdělit. Podle navrhované „řecké“ varianty úpravy volebního zákony by všechny zbylé mandáty ze sdružených krajů měla získat strana, která celostátně získala nejvyšší počet hlasů – jednalo by se o již zmiňovanou **prémii pro vítěze**, která by však byla pohyblivá v závislosti na počtu nepřidělených mandátů a její výše by nebyla předem známa.

Prémiové mandáty by podle návrhu měly být přiděleny konkrétním osobám na základě **zvláštní kandidátní listiny** o 20 jménech, které by strany byly povinny předložit vedle ostatních krajských kandidátek. Na této kandidátce by mohly být uvedeny jen kandidáti, kteří se dostali již na krajské kandidátky. V případě zisku mandátu na základě této zvláštní kandidátní listiny by místo daného kandidáta na úrovni kraje bylo postoupeno následujícímu kandidátovi podle krajské kandidátní listiny. Následující tabulka uvádí výsledky voleb z roku 2006, pokud by proběhly podle „řecké“ varianty změny volebního systému.

Tabulka 3: Přepočítání celkového výsledku voleb 2006 podle tzv. řecké varianty změny volebního systému

	Mandáty přidělené za použití Hagenbach-Bischoffovy kvóty	Zbylé mandáty přidělené jako prémie pro vítěze	Mandáty celkem
ODS	75	10	85
ČSSD	67	0	67
KSČM	25	0	25
KDU-ČSL	12	0	12
SZ	11	0	11
nepřiděleno	10	0	0

Zdroj: vlastní výpočty na základě údajů ČSÚ (<http://www.volby.cz>)

Srovnání platné právní úpravy a „řecké“ varianty změny volebního systému při její hypotetické aplikaci na volby roku 2006

Zaměříme se nyní na srovnání platné právní úpravy volebních pravidel s vládou schválenou tzv. řeckou variantou změny volebního zákona, a to na základě přepočtu výsledku voleb z roku 2006. Je nicméně třeba dodat, že přepočet výsledků pouze jednoho volebního případu nepostačuje pro obecné platné zhodnocení působení volebního systému a s takto uvedenými informacemi je tedy vhodné pracovat obezřetně.

V následující tabulce jsou zachyceny volební výsledky jednotlivých stran podle stávající a navrhované zákonné úpravy. Jsou zde uvedeny absolutní počty poslaneckých mandátů i jejich relativní vyjádření a zejména výše a směr změny (nárůst či pokles u jednotlivých stran).

Tabulka 4: Srovnání skutečných volebních výsledků a výsledků podle tzv. řecké varianty, volby 2006

	podíl hlasů	skutečně získané mandáty		mandáty podle „řecké“ varianty		změna	
	v %	absolutně	v %	absolutně	v %	absolutně	v p.b.
ODS	35,38	81	40,5	85	42,5	+4	+2
ČSSD	32,32	74	37,0	67	33,5	-7	-3,5
KSČM	12,81	26	13,0	25	12,5	-1	-0,5
KDU-ČSL	7,22	13	6,5	12	6,0	-1	-0,5
SZ	6,29	6	3,0	11	5,5	+5	+2,5

Zdroj: vlastní výpočty na základě údajů ČSÚ (<http://www.volby.cz>)

Poznámka: Modře jsou zvýrazněny, u kterých by došlo k navýšení počtu získaných mandátů, červeně pak ty, které by o mandáty přišly.

Je zřejmé, že po přepočtu hlasů z voleb roku 2006 podle navrhované „řecké“ varianty by své zastoupení posílila nejen ODS, vítěz voleb, a to díky volební prémii, ale také nejmenší parlamentní strana SZ, která je v současném systému výrazně podreprezentována (již zmiňovaný zisk více než 6 % hlasů se odrazil v pouze 3% parlamentním zastoupení). U SZ by nárůst počtu mandátů byl dokonce vyšší než u vítězné ODS, a to jak v absolutním, tak v relativním vyjádření. Co se úbytku mandátů týká, tratile by všechny zbývající strany. Nejvíce pak druhá nejsilnější ČSSD, mírně i KSČM a KDU-ČSL. Absolutně i relativně největší ztráta u ČSSD spíše než tendenci k znevýhodnění druhé nejsilnější strany odráží již zmiňované mírné zvýhodnění dvou nejsilnějších stran v používaném volebním systému.

Větší vypovídací hodnotu o věrnosti zastoupení politických stran ve vztahu k počtu hlasů vyjadřuje index reprezentace – poměr počtu mandátů k počtu hlasů, oboje v relativním vyjádření. Hodnota indexu = 1 znamená, že procento mandátů je shodné s procentem hlasů. Hodnoty větší než jedna naznačují nadreprezentaci strany (procento mandátů je větší než procento hlasů), hodnoty menší než 1 naopak podreprezentaci strany (procento mandátů je menší než procento hlasů). Srovnání indexů reprezentace poskytuje následující tabulka.

Tabulka 5: Srovnání indexu reprezentace parlamentních stran na základě voleb roku 2006 podle platné právní úpravy a „řecké“ varianty návrhu změny volebního zákona

	podle platné právní úpravy	„řecká“ varianta návrhu změn
ODS	1,14	1,20
ČSSD	1,14	1,04
KSČM	1,01	0,98
KDU-ČSL	0,90	0,83
SZ	0,48	0,87
<i>rozptyl</i>	0,05958	0,01730

Zdroj: vlastní výpočty na základě údajů ČSÚ (<http://www.volby.cz>)

Z tabulky je patrné, že velká míra disproporcionality působení uplatňovaného volebního systému se podepsala právě na výsledku Strany zelených. Index reprezentace 0,48 značí vysokou míru podreprezentace: procento získaných mandátů bylo méně než poloviční vůči procentu získaných hlasů. Zároveň je i patrné, že stávající volební systém mírně zvýhodňuje velké strany. Mírně nadreprezentovány jsou jak obě nejsilnější strany ODS a ČSSD, tak i – v menší míře – třetí KSČM. Čtvrtá nejsilnější strana KDU-ČSL, kterou je vedle SZ možné řadit mezi malé strany, byla naopak podreprezentována.

Podle „řecké“ varianty by došlo zejména ke korekci výsledku SZ. Strana by sice zůstala podreprezentována, ale v znatelně menší míře. Ztráta mandátů by se naopak projevila v reprezentaci KDU-ČSL, KSČM a ČSSD: první dvě zmíněné strany by byly podreprezentovány (KDU-ČSL více než v předchozím případě, KSČM by mírnou nadreprezentací vyměnila za mírnou podreprezentaci), ČSSD by celkem výrazně snížila míru svojí nadreprezentace. Celkem logicky by se díky prémie pro vítěze zvýšila míra nadreprezentace vítěze voleb, tedy ODS.

Pokud bychom se na míru reprezentace politických stran měli podívat z celkového pohledu, můžeme využít statistické veličiny rozptylu. Jeho nižší hodnota u „řecké“ varianty vypovídá o tom, že hodnoty indexů reprezentace jednotlivých stran jsou si v tomto případě bližší než v případě uplatňovaného volebního systému. Stručně řečeno, z celkového pohledu jsou rozdíly mezi indexy menší a „řeckou“ variantu je z tohoto úhlu pohledu možné považovat za vyrovnanější.⁹

Vedle indexu reprezentace jednotlivých politických stran, který má vypovídací hodnotu právě ve vztahu k jednotlivým politickým subjektům, ale jen málo dokáže vypovědět o volebním systému jako celku. Pro zjištění proporcionality volebního systému se v politologii používá celá řada indexů, některé – ty nejpoužívanější – z nich jsou uvedeny v následující tabulce. U všech indexů platí, že čím nižší je jejich hodnota, tím vyšší je míra proporcionality volebního systému. Zvýrazněny jsou ty hodnoty daných indexů, které jsou z obou podob volebních pravidel nižší. Z tabulky je patrné, že na základě použití vybraných indexů není možné jasně určit, který ze systémů je více poroční.

⁹ Ještě jednou je zde třeba upozornit, že toto jednoznačně platí pro výsledek voleb 2006, nikoliv obecně. Obecně platná zjištění by bylo třeba postavit na přepočtu výsledků delší časové řady voleb.

Tabulka 6: Srovnání vybraných indexů proporcionality volebního systému na základě voleb roku 2006 podle platné právní úpravy a „řecké“ varianty návrhu změny volebního zákona¹⁰

Index proporcionality	podle platné právní úpravy	„řecká“ varianta návrhu změn
Loosemore-Hanby	9,98	8,29
Least Squares	5,72	5,48
D'Hondt index	1,14	1,20
RR index	12,15	16,54

Zdroj: vlastní výpočty na základě údajů ČSÚ (<http://www.volby.cz>)

Posledním rozměrem důsledku úprav volebního systému, kterým je zde vhodné se zabývat, je regionální rozložení dopadu změn. Vzhledem k tomu, že podle návrhu změn volebního zákona se 1) zavádějí tzv. sdružené kraje a tam, kde sdružený kraj obsahuje více než jeden volební kraj se následně fakticky vytváří soupeřivý vztah mezi krajskými kandidátkami jedné strany, 2) část mandátů, které se dosud rozdělovaly přímo v krajích budou převedeny do rezervy prémie pro vítěze a 3) zavádí se zmiňovaná zvláštní kandidátní listina, které má být použito pro rozdělení mandátů v rámci prémie pro vítěze a u níž lze předpokládat, že se na jejím sestavování více projeví síla stranického ústředí, má navrhovaná podoba změny volebního zákona i tento teritoriální rozměr.

Je nicméně obtížné předvídat, jak se vytvořená rivalita mezi krajskými kandidátkami jedné strany a vytváření „prémiové“ kandidátní listiny projeví na fungování politických stran. Z toho důvodu se zde zaměříme na objektivně zjistitelné kvantitativní změny. Následující tabulka ukazuje změny v rozdělení mandátů mezi jednotlivé volební kraje. Je zde však třeba zmínit, že zvláštní prémiová kandidátní listina, která najde uplatnění v případě, že strana ve volbách zvítězí, bude obsahovat jména, která se zároveň objeví na krajských kandidátkách. I tyto mandáty by pak tedy bylo možné přidělit jednotlivým krajům. Vzhledem k tomu, že nejsou známy způsoby vytváření těchto kandidátek – a jak již bylo zmíněno, lze předpokládat,

¹⁰ **Loosemore-Hanby index** se vypočítá podle vzorce

$$LSq = \sqrt{\frac{1}{2} \sum (v_i - s_i)^2}$$

U obou výpočtů proměnná v_i udává podíl na hlasech a s_i podíl na mandátech i -té strany. Oba indexy nabývají hodnot od 0 do 100, kde hodnota 0 znamená absolutní proporcionalitu a 100 naopak extrémní disproporcionalitu volebního systému.

D'Hondt index fakticky udává maximální dosaženou hodnotu indexu reprezentace v daném volebního systému, tedy

$$H = \max \frac{s_i}{v_i}$$

kde proměnná s_i udává podíl na mandátech a v_i podíl na hlasech i -té strany. Pokud tedy usilujeme o minimalizace nadreprezentace, pak by se hodnota tohoto indexu měla co nejvíce shora blížit 1.

RR index pracuje s tzv. reálnými zbytky. Jedná se o sumu všech reálných zbytků všech stran vyjádřenou v procentech. Výstup volebního systému je tím proporcčnější, čím nižší je reálný zbytek. Vzorec pro výpočet je následující:

$$RR = \sum \left(v_i - \frac{s_i}{\max \frac{s_j}{v_j}} \right)$$

proměnná v_i udává podíl na hlasech a s_i podíl na mandátech i -té strany a hodnota ve jmenovateli zlomku je fakticky identická s hodnotou výše zmíněného D'Hondt indexu, tedy maximální dosažená hodnota indexu reprezentace v daném volebním systému.

že stranické ústředí bude usilovat o udržení maximálně možné vlivu na její sestavování –, nejsou tyto prémiové mandáty v tabulce nijak obsaženy. Pokles mandátů tedy spíše než definitivní změnu zastoupení daného kraje ve sněmovně vyjadřuje, kolik mandátů by při uplatnění „řecké“ varianty při volbách roku 2006 nebylo obsazeno na základě krajské stranické kandidátky.

Tabulka 7: Mandáty rozdělené mezi volební kraje na základě voleb roku 2006 podle platné právní úpravy a „řecké“ varianty návrhu změny volebního zákona

volební kraj	podle platné právní úpravy	„řecká“ varianta návrhu změn	změna
Hl. m. Praha	25	24	-1
Středočeský	23	22	-1
Jihočeský	13	13	0
Plzeňský	11	8	-3
Karlovarský	5	5	0
Ústecký	14	13	-1
Liberecký	8	7	-1
Královéhradecký	11	10	-1
Pardubický	10	10	0
Vysočina	10	9	-1
Jihomoravský	23	24	+1
Olomoucký	12	13	+1
Zlínský	12	10	-2
Moravskoslezský	23	22	-1

Zdroj: vlastní výpočty na základě údajů ČSÚ (<http://www.volby.cz>)

Poznámka: Červeně jsou vyznačeny kraje, kde by došlo k poklesu počtu rozdělovaných mandátů, modře pak ty volební kraje, u nichž by došlo k navýšení počtu rozdělovaných mandátů.

Tuto část uzavírá tabulka, v níž jsou souborně uvedeny výsledky politických stran podle jednotlivých krajů a vzájemně srovnána uplatnění platné právní úpravy a „řecké“ varianty změny volebního zákona při volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2006.

Tabulka 8: Přehled zisku mandátů podle stran a krajů na základě voleb roku 2006 podle platné právní úpravy a „řecké“ varianty návrhu změny volebního zákona

	ODS			ČSSD			KSČM			KDU-ČSL			SZ		
	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C
Hl.m.Praha	14	13	-1	6	6	0	2	2	0	1	1	0	2	2	0
Středočeský	10	10	0	8	7	-1	3	3	0	1	1	0	1	1	0
Jihočeský	6	5	-1	4	4	0	2	2	0	1	1	0	0	1	+1
Plzeňský	5	4	-1	4	3	-1	2	1	-1	0	0	0	0	0	0
Karlovarský	2	2	0	2	2	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0
Ústecký	5	5	0	6	5	-1	2	2	0	0	0	0	1	1	0
Liberecký	4	3	-1	3	2	-1	1	1	0	0	0	0	0	1	+1
Královéhradecký	5	4	-1	4	3	-1	1	1	0	1	1	0	0	1	+1
Pardubický	4	4	0	4	4	0	1	1	0	1	1	0	0	0	0
Vysočina	3	3	0	4	4	0	2	1	-1	1	1	0	0	0	0
Jihomoravský	8	7	-1	8	8	0	3	4	+1	3	3	0	1	2	+1
Olomoucký	4	4	0	5	5	0	2	2	0	1	1	0	0	1	+1
Zlínský	4	4	0	5	4	-1	1	1	0	2	1	-1	0	0	0
Moravskoslezský	7	7	0	11	10	-1	3	3	0	1	1	0	1	1	0
zvláštní kandidátka	-	10	+10	-	0	0	-	0	0	-	0	0	-	0	0
celkem	81	85	+4	74	67	-7	26	25	-1	13	12	-1	6	11	+5

Zdroj: vlastní výpočty na základě údajů ČSÚ (<http://www.volby.cz>)

Vysvětlivky: sloupec A: skutečné zisky podle platných volebních pravidel

sloupec B: zisky podle tzv. řecké varianty

sloupec C: rozdíl mezi tzv. řeckou variantou a stávající podobou volebního systému (B-A); červeně jsou vyznačeny úbytky, modře přírůstky mandátů

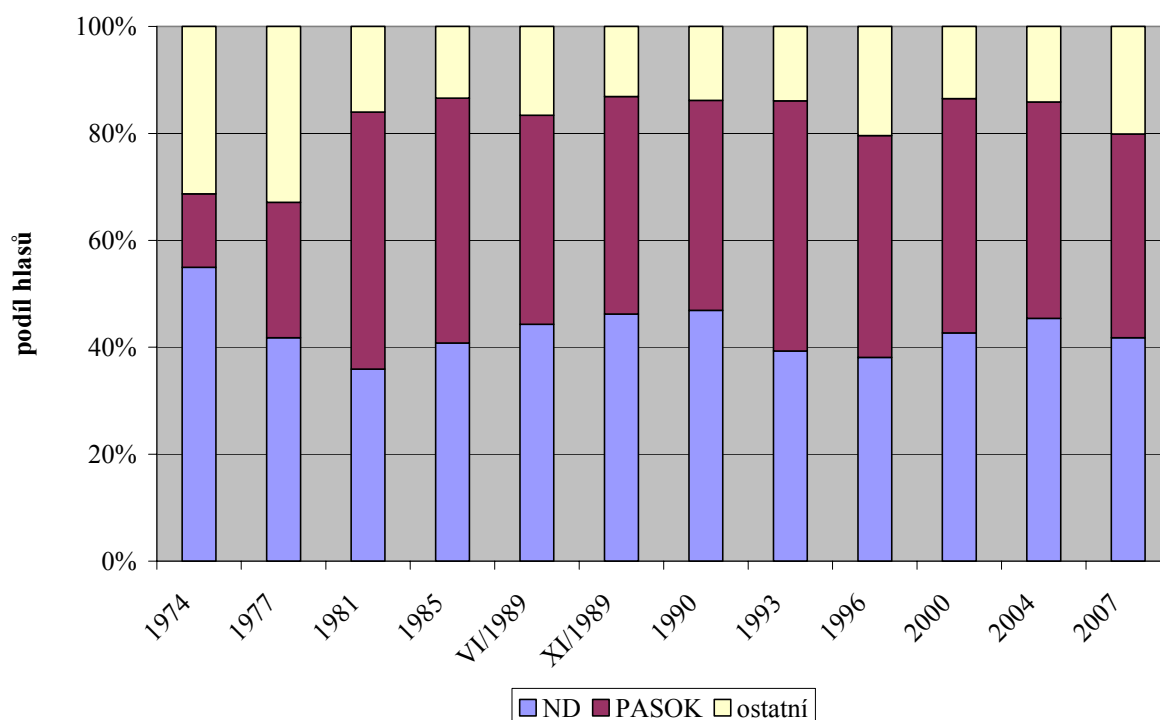
Dopady uplatnění „řeckého“ volebního systému v jiných zemích

Při zvažování možného dopadu nastavení volebního systému je vhodné poohlédnout se po zkušenosti z jiných zemí. Ostatně sami autoři různých variant změny volebního zákona se inspirovali v zahraničí (odtud neformální názvy „skotská“, „nizozemská“, „řecká“, „italská“ či „polská“ varianta). Je však třeba mít na paměti, že každá společnost je jiná, jiná bývá struktura a fungování stranického systému, jiné je chování voličů atd.

Pokud se podíváme do Evropy – je oprávněné se domnívat, že mimoevropské politické systémy jsou ve své drtivé většině tomu českému natolik vzdáleny, že mohou být pro zkoumání dopadu působení volebního systému spíše zavádějící a pro naše účely tedy irelevantní –, v žádné z nich nelze dohledat volební systém používaný při parlamentních volbách, který by byl zcela totožný s navrhovanou „řeckou“ variantou, tj. obsahoval uplatnění Hagenbach-Bischoffovy kvóty (resp. jakékoliv volební kvóty) a přidělení všech zbývajících mandátů celostátnímu vítězi voleb. Dokonce ani v samotném Řecku takový systém neexistuje, byť pochopitelně v dílčích parametrech a obecné logice podobnosti jsou. Vzhledem k tomu, že se právě řecké volební inženýrství stalo vzorem pro české volební reformátory, podívejme se na úpravu voleb do řeckého parlamentu.¹¹

Řecká třetí republika po roce 1974, kdy došlo k obnovení demokratického zřízení po relativně krátkém období vojenské diktatury (1968-1974), vykazuje výraznou stabilitu systému politických stran, z nichž prakticky všechny vznikly zcela nově. Dvě dlouhodobě nejsilnější strany od počátku 80. let minulého století pravidelně získávají 80 % a více hlasů voličů (viz následující graf).

¹¹ Na tomto místě je nicméně vhodné zmínit, že pravidla pro příští volby obsahují „tvrdý“ bonus 40 parlamentních křesel (z celkového počtu 300) pro vítěznou stranu. Složitý systém přelévání mandátů z různých teritoriálních úrovní byl tedy opuštěn.

Graf 1: Výsledky voleb do řeckého parlamentu, 1974-2007

Zdroj: Vlastní výpočty na základě údajů z Nicolacopoulos, Ilias: Elections and Voters, 1974- 2004: Old Cleavages and New Issues. West European Politics 28 (2), str. 260-278. Údaje pro rok 2007 převzaty z internetových stránek řeckého Ministerstva vnitra, http://ekloges.ypes.gr/pages_en/index.html.

Fakticky se tedy jedná o efektivní dvoustranický systém, kde se dvě nejsilnější strany střídají u vlády, a to prakticky vždy formou jednobarevných vlád, tedy bez koaličních partnerů. Následující tabulka jasně ukazuje, že volební systém, který s drobnými modifikacemi v Řecku existuje v základních obrysech po celé období od roku 1974, dokáže vítězná strana „vyrobit“ často velmi výraznou většinu parlamentních křesel.

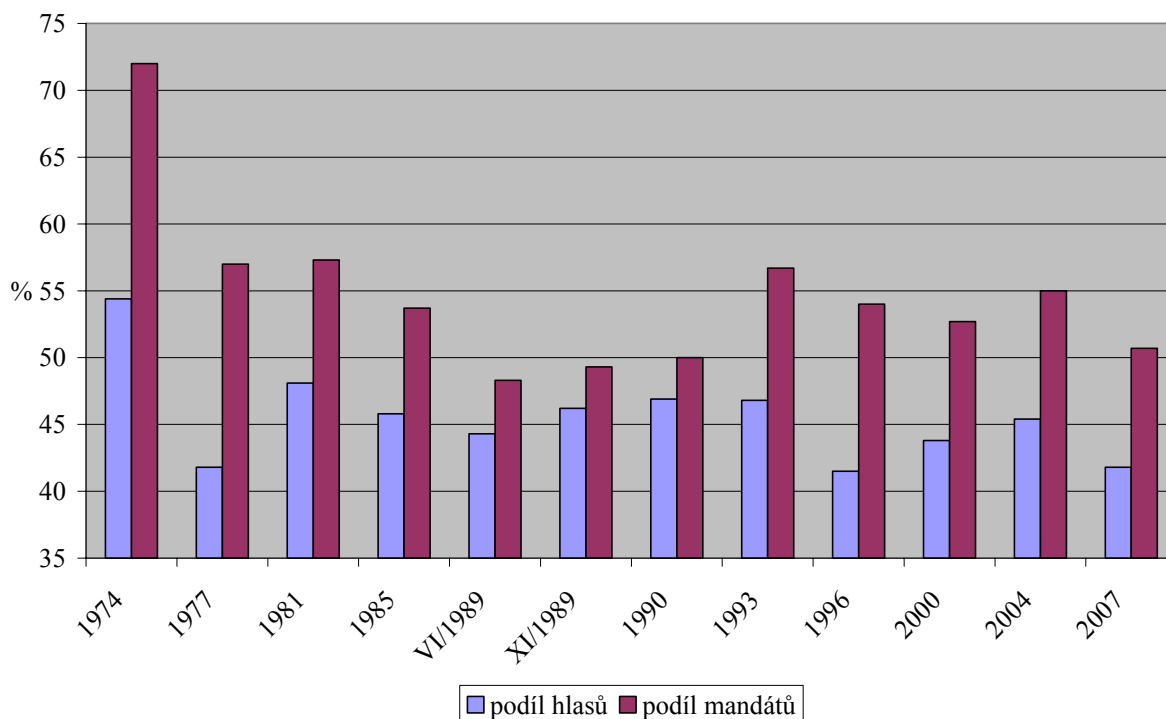
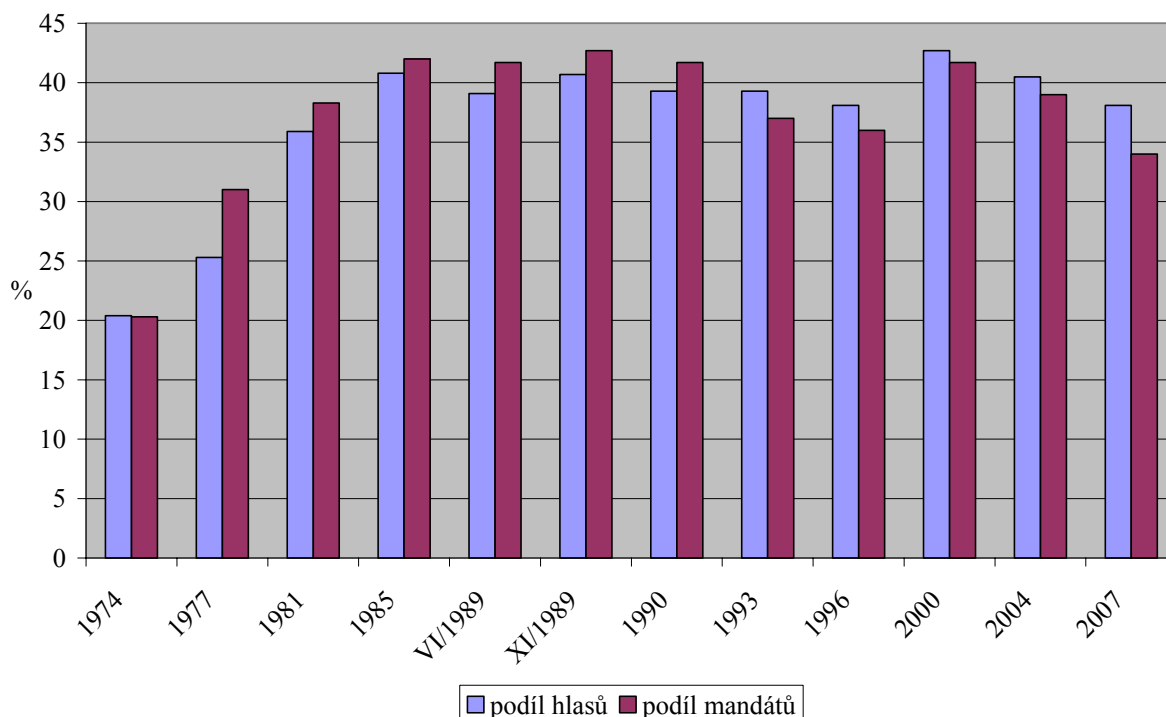
Tabulka 9: Přehled výsledku voleb do řeckého parlamentu, 1974-2007

strana	1974		1977		1981		1985	
	% hlasů	mandátů	% hlasů	mandátů	% hlasů	mandátů	% hlasů	mandátů
ND	54,4	216	41,8	171	35,9	115	40,8	126
PASOK	13,6	15	25,3	93	48,1	172	45,8	161
ostatní	31,0	69	32,9	36	16,0	13	13,4	13
celkem	100,0	300	100,0	300	100,0	300	100,0	300
strana	VI/1989		XI/1989		1990		1993	
	% hlasů	mandátů	% hlasů	mandátů	% hlasů	mandátů	% hlasů	mandátů
ND	44,3	145	46,2	148	46,9	150	39,3	111
PASOK	39,1	125	40,7	128	39,3	125	46,8	170
ostatní	16,6	30	13,1	24	13,8	25	13,9	19
celkem	100,0	300	100,0	300	100,0	300	100,0	300
strana	1996		2000		2004		2007	
	% hlasů	mandátů	% hlasů	mandátů	% hlasů	mandátů	% hlasů	mandátů
ND	38,1	108	42,7	125	45,4	165	41,8	152
PASOK	41,5	162	43,8	158	40,5	117	38,1	102
ostatní	20,4	30	13,5	17	14,1	18	20,1	46
celkem	100,0	300	100,0	300	100,0	300	100,0	300

Zdroj: Vlastní výpočty na základě údajů z Nicolacopoulos, Ilisas: Elections and Voters, 1974- 2004: Old Cleavages and New Issues. West European Politics 28 (2), str. 260-278. Údaje pro rok 2007 převzaty z internetových stránek řeckého Ministerstva vnitra, http://ekloges.ypes.gr/pages_en/index.html.

Poznámka: Modře je vyznačen počet poslaneckých křesel, které získala vítězná strana.

Volební systém tedy jednoznačně – s výjimkou voleb let 1989-1990, kdy platila odlišná volební pravidla usilující o větší míru proporcionality volebního systém, „vyrábí“ vládní většinu pro vítěznou stranu. Výrazně zvýhodněná je tedy nejsilnější strana, naopak volebně druhá nejméně úspěšnější strana od volební reformy z roku 1990 relativně ztrácí (viz následující grafy).

Graf 2: Podíl hlasů a poslaneckých mandátů vítězné strany, 1974-2007**Graf 3: Podíl hlasů a poslaneckých mandátů druhé nejsilnější strany, 1974-2007**

Zdroj: Vlastní výpočty na základě údajů z Nicolacopoulos, Ilisas: Elections and Voters, 1974- 2004: Old Cleavages and New Issues. West European Politics 28 (2), str. 260-278. Údaje pro rok 2007 převzaty z internetových stránek řeckého Ministerstva vnitra, http://ekloges.ypes.gr/pages_en/index.html.

Volební systém nemá tedy účinky většinových systémů, kdy bývají zvýhodňovány všechny velké strany na úkor všech malých (jako např. ve Velké Británii), nýbrž znevýhodňuje i druhou nejsilnější – byť s tou první téměř srovnatelně velkou – stranu. Toho je dosaženo poměrně složitým převodem zbylých mandátů z různých skrutinií na místní úrovni. Volební zákon dělí zemi na 56 volebních obvodů, které se v drtivé většině shodují s administrativním uspořádáním země. Výjimku tvoří nejlidnatější administrativní jednotky, které jsou rozděleny do více volebních obvodů. V každém obvodu se obsazuje počet mandátů odvozený od počtu obyvatel.¹² Existují tak výrazně disproporce v jejich velikosti – téměř deset obvodů je jednomandátových, ostatní jsou vícemandátové.

V prvním skrutiniu se rozděluje 288 mandátů na úrovni volebního obvodu. V obvodech, kde se volí jen jeden mandát, postačuje k vítězství prostá většina hlasů. Ve vícemandátových obvodech se uplatňuje Hagenbach-Bischoffova kvóta, a to pouze na strany a nezávislé kandidáty (toto omezení platí i u jednomandátových obvodů), kteří na celostátní úrovni překročili 3% práh minimálního počtu získaných platných hlasů.

Pokud v některých obvodech nedojde k rozdělení všech mandátů podle této kvóty (což je velmi časté), převádějí se zbylé mandáty na vyšší úroveň územního dělení, na 13 regionů, přičemž každý z těchto regionů zahrnuje několik volebních obvodů. U každé strany, která překročila 3% práh, se sečtou platné hlasy získané v daném regionu a tato suma je potom vydělena tzv. Hareovou kvótou (celkový počet odevzdaných platných hlasů na regionální úrovni vydělený počtem mandátů, které v regionu zbývá přidělit).

Pokud i po tomto regionálním skrutiniu zůstávají nějaké mandáty, jsou rozděleny na celostátní úrovni, opět za pomoci Hareovy kvóty. Pokud by i poté zůstávaly nějaké mandáty, případnou vítěznou straně.

Vedle těchto 288 mandátů se ještě rozděluje 12 mandátů na celostátní úrovni – celé Řecko je jedním volebním obvodem. Tato parlamentní místa se stranám distribuují za pomoci Hareovy kvóty, v případě zbylých mandátů se pak uplatňuje D'Hondtův dělitel.

Ve svém důsledku prostřednictvím několika skrutinií tento systém zvýhodňuje volebně nejsilnější stranu, nicméně jak je z tabulky 5 patrné, ne vždy musí poskytnout přesvědčivou parlamentní většinu (viz např. rok 2007). I z tohoto důvodu došlo v roce 2004 ke změně volebních pravidel, podle nichž by napříště měla mít vítězná strana nárok na bonus 40 parlamentních míst. V roce 2007 prošla další reforma volebního zákona, která vítěznou straně dokonce dává právo na míst 50. Dosud však není možné hodnotit, jakým způsobem se tato změna projeví na reprezentaci stran v parlamentu a vytváření vlády, protože podle ústavního pořádku Řecka změny volebního zákona, které v parlamentu prošly pouze prostou většinou, jsou platné až pro přespříští volby, tedy podle úpravy z roku 2004 se bude volit v příštích volbách, v těch následujících pak podle podoby volebního systému z roku 2007.

¹² Počet mandátů v obvodech se pravidelně upravuje v souladu s demografickým vývojem, který každých deset let stát zjišťuje prostřednictvím sčítání lidu.

Použité zdroje:

Nicolacopoulos, Ilisas: Elections and Voters, 1974-2004: Old Cleavages and New Issues. *West European Politics* 28 (2), str. 260-278.

Pecháček, Š. – Němec, J. (2008). Změna volebního systému do Poslanecké sněmovny podle koaliční dohody: analýza a alternativní pojetí. *Politologická revue* 14(1), str. 9-27.

Strmiska, M. a kol. (2006). *Politické strany moderní Evropy. Analýza stranicko-politických systémů*. Praha: Portál.

Internetové stránky ČSÚ – volební portál: <http://www.volby.cz>

Internetové stránky Meziparlamentní unie: <http://www.ipu.org>

Internetové stránky řeckého Ministerstva vnitra – volební portál:
http://ekloges.yypes.gr/pages_en/index.html